

Třetí lekce

Špatný střelec – realita, dogma nebo chiméra?

Ve třetí lekci naší rubriky „Analyzujme“ bych chtěl věnovat snad už odvěkému problému boje v šachové partii, boje mezi střelcem na jedné straně a jezdcem na straně druhé. I naše závěrečné ukázky určené k analýze potom pochopitelně reflektují zejména právě tento problém, a, koneckonců, i náš roční výukový program zahrnoval kapitolu o boji mezi střelcem a jezdcem. (I když, pravda, na mušku jsme si zde brali situace v koncovkách.)

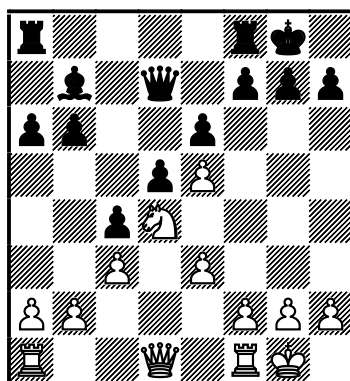
V tomto pokračování rubriky bych se chtěl i svěřit, vyzpovídat z problémů, které jsem měl ještě jako hodně mladý hráč: Jak je to vlastně se strukturálně špatným střelcem v uzavřených či blokovaných pozicích? Je opravdu strategicky nesprávným rozhodnutím ponechávat si střelce na barvě polí, na kterých máme umístěnu svoji základní pěšcovou konstrukci v centru? Strukturu, která je „zakousnutá“ do soupeřovy“?

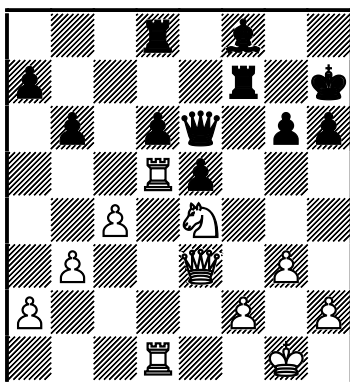
Vyspělejší, silnější a se strategickými principy seznámený šachista zřejmě odpoví, že obecně tento jev, princip, bezpochyby „funguje“ a sdělí nám jistě i jeden či dva hlavní důvody proč je duo pěšcová kostra v centru a k ní „stejnobarevný“ střelec často naší pozici na překážku, občas i přímo její zhoubou:

- pole opačné barvy se stávají komplexně oslabená
- strukturálně špatnému střelci chybí možnost pohybu, neboť úhlopříčky jsou „ucpány“ právě jeho vlastními druhy ve zbrani.

Pro lepší představení si o čem je zde řeč si prohlédněme dva diagramy. V obou pozicích je na tahu černý, což je pro náš účel ovšem celkem lhostejné. Jde o ilustrační diagramy a myslím, že snadno odhalíte co se pod mnou dále hojně užívaným pojmem „strukturálně špatný střelec“ skrývá:

Zečevič,D-Kontič, 1983

V obou případech je černý vlastníkem tzv. strukturálně špatného střelce, přičemž pojem struktura se samozřejmě vztahuje k postavení pěšců v centru.

Ano, vše je potud zřejmě jasné, ale co myslíte, existují výjimky jen v konkrétních případech nebo bychom mohli tvrdit, že strukturálně špatný střelec může být cennou devizou i obecněji? Právě s tímto problémem bychom se měli v tomto dílu lekce „Analyzujeme“ poprat!

Kdysi jsem narazil na stať prvního mistra světa v šachu, která se právě zaobírala problémem dobrého a špatného střelce, ovšem optikou jeho vztahu s jezdcem. Přečtěme si tedy následující milý, mírně dogmatický, ale i poučný úryvek a pozastavme se právě na jednom místě; to by nám mohlo pro začátek problém osvětlit.

Parafrázuji Wilhelma Steinitze: „*Střelec - na relativní hodnotu této figury mají mistři a autority různé názory. Někteří dávají zjevnou přednost jezdcovi a tvrdí, že v součtu s dámou a věží je jezdec silnější než střelec. Po pečlivém studiu, rozboru typických pozic a vyloučení některých výjimek na tu či onu stranu jsme došli k závěru, že síla střelce při řešení praktických úkolů v matematickém vyjádření přesahuje sílu jezdce ve všech třech stádiích partie. To se týká i většiny situací se spolupůsobností jiných figur. Ohromná síla střelce, zejména ve spolupráci s druhým střelcem, při útoku a také obraně, byla poprvé systematicky a důsledně prodemonstrována v praxi velkým německým mistrem L. Paulsenem.*“

A dále: „**Pro obranné účely se většinou doporučuje mít střelce na polích té barvy, na kterých máme nebo budou blokováni naši pěšci.** Zejména v případě, že stojí na různých diagonálách. Pro útočné cíle je střelec lépe postaven na polích barvy pěšců soupeře. Výhoda bude patrná hlavně při snaze o průlom nepřátelského pěšcového řetězu pomocí svých pěšců.

Zakladatel poziční školy tedy strukturálně špatné střelce viditelně nikterak neztracoval! Důležité je podle mne i větné spojení „pro obranné účely“!

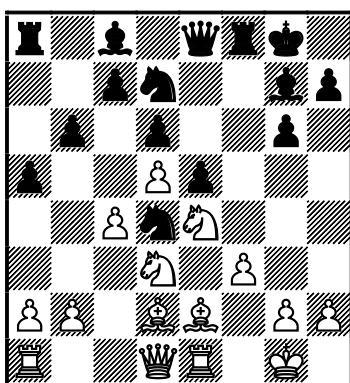
A zde je podle všeho zakopán i onen pověstný pes! I se strategií seznámení šachisté, i velmi silní hráči, mají silnou tendenci strukturálně špatného střelce odsuzovat, ač i na něho by se měla vztahovat jistá presumpce nevinny (*in dubio pro reo* :-) jak se budu snažit v dalším prokázat.

Věřte - nevěřte

A nyní k první praktické ukázce. V knihovničce mladého šachisty byla na počátku mé kariéry dlouho nejvíce opečovávána kniha „Mých 60 památných partií“, od Bobbyho Fischera. Nejenže šlo tehdy, v polovině 70 let, o opravdu velký úlovek, ale z této knihy, kde všechny své partie komentoval sám mistr světa, jsem se naučil opravdu mnoho. Je zde však jedno „ale“! Nedala mi dlouho spát jedna pozice v ní uvedená, respektive Fischerova poznámka k jednomu svému tahu. Podívejte se a posuďte sami zda je vám Fischerův komentář k 16 tahu černého jasný, zda s ním souhlasíte nebo naopak - v extrémním případě - nevěříte vlastním očím, nerozumíte či považujete slovní komentář za absurdní!

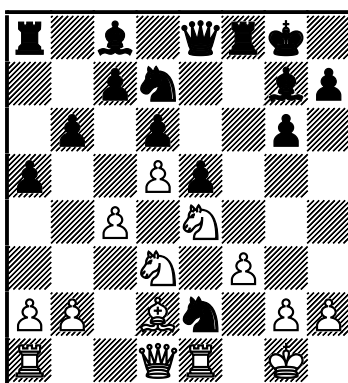
Reshevskij,S – Fischer,R 1961

16.Ve1

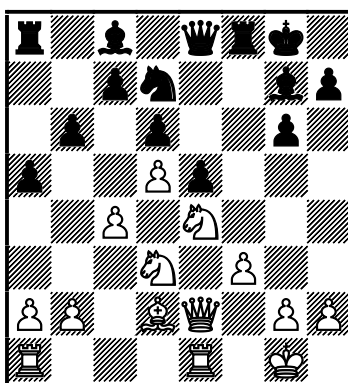
Zásadní moment o kterém se zmiňuji výše. (Který mi bránil v poklidném spánku :-) Tehdy se mne totiž zdál následující Fischerův postup naprostým pozičním rouháním a jeho navazující vysvětlující komentář mnohem více než jen absurdní.

16...Jxe2+

Fischer,R: „Jinak střelec ustoupí na f1.“ „Neuvěřitelné“, říkal jsem si tehdy při přehrávání partie a dedukoval, „podle komentáře tedy považuje Fischer strukturálně zlého bělopolného střelce za silnějšího centralizovaného jezdce d4!“ (Podle mého, jiného hrdiny mojí „žakovské kariéry“ A. Nimcoviče, diagonálního forpostu na úhlopříčce h8-a1!) Můj ambivalentní postoj k výměně na e2 ještě prohloubil fakt, že další průběh partie se mně zdál naprosto nepřesvědčivý z hlediska podávání důkazů, a to ať už za tu či onu stranu. Partie se mně zkrátka v celku ani trochu nelíbila.

17.Dxe2

Až o dost později mne napadlo jakés takés vysvětlení, a pojal jsem i jisté podezření: Mnohými vysmívané, jinými chápané jako bonmot tvrzení „nejhorší střelec je lepší než nejlepší jezdec“, může mít ve skutečnosti racionální jádro.

Vězte, že Fischerova poznámka je samozřejmě zcela správná a výměna na e2 též! Jak uvidíme v další ukázce a zejména finálových partiích určených k rozboru, královský střelec plní velmi důležité převážně defenzivní funkce (vzpomeňme na parafrázi W.Steinitze), ale nejen je! Zde posiluje kontrolu bodů e4, f3 i g2 - tedy celý komplex bílých polí ve svém táboře. Nu, zatím

se smiřme s tímto jistě nedokonalým, nedokončeným a obecným objasněním.

Se svými pocity a „traumatem“ jsem se samozřejmě po nějakém čase svěřil svému tehdejšímu trenérovi Štefanu Grossovi. Jak jsem se již zmiňoval ve své vzpomínce na něho, toto byl jediný můj dotaz, problém, otázka, kterou mi – alespoň podle mého tehdejšího pocitu – nedokázal vysvětlit! Jako dnes si pamatuji závěr naší diskuze jednak okolo této pozice, jednak o problému boje jezdců proti střelcům obecněji. Rozhovor zakončil Štefan slovy: ... „já na to tedy nevěřím.“ (myšleno tedy že nevěří na onoho „špatného“ střelce). Problém tedy zůstal nevyřešen, otevřen, odložen na pozdější dobu, a samozřejmě – jak tomu často bývá – pozapomenut. Lidé zapomínají, Caissa však zřejmě nikoli! O několik let později jsem se v soutěži družstev střetl s tehdy poměrně uznávaným hráčem a trenérem v jedné osobě. V té době jsem již byl horlivým zastáncem královské indické obrany a tak snad již tušíte jaký problém jsem musel v zahájení partie řešit...

Nerozhodnost špatný rádce!

Ciprian, Jiří - Bílek, Jan 1977

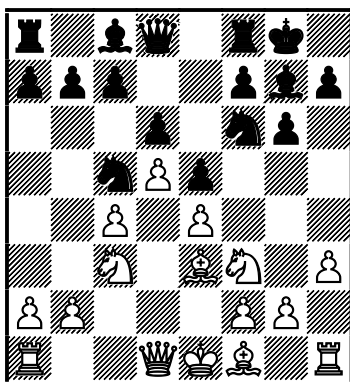
1.d4 Jf6 2.Jf3 g6 3.c4 Sg7 4.Jc3 0–0 5.e4 d6 6.h3

Jedna z idejí tohoto postupu, kterým začíná tzv. Makogonovův systém, spočívá po bloádě centra a vytvoření královskoindického pěšcového řetězu (e7-e5 - d4-d5) v postupu g2-g4. Bílý chce znesnadnit nebo přímo znemožnit postup f7-f5 (tedy základní strategický plán černého). Sám Vladimír Andreevič Makogonov ovšem postup krajního pěšce svazoval s vývinem královského jezdců přes e2 na g3, což je možná důslednější, ale též pomalejší.

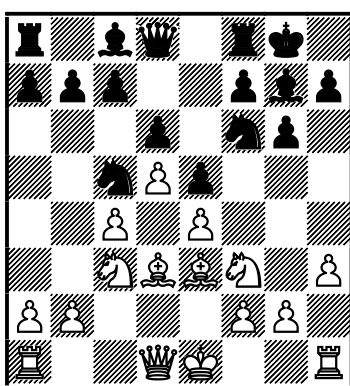
6...e5 7.d5 Jbd7

Pružnější je 7...Ja6, ale já jsem se v té době tvrdě přidrřoval doporučení dalšího svého hrdiny Isaaka Boleslavského. Bez zajímavosti jistě není ani přímočaré 7...Jh5.

8.Se3 Jc5

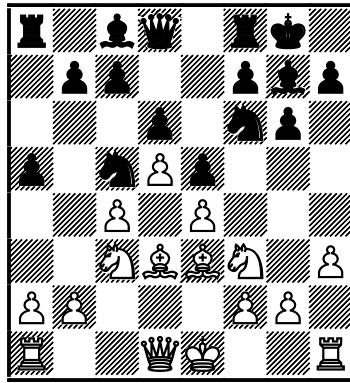
9.Sd3

A je to zde! Vždyť jednou se to přece muselo stát! Totiž že obecný problém - nyní se ovšem samozřejmě zjevující v konkrétním hávu - točící se kolem dobrého či špatného bělopolného střelce budu muset řešit přímo za šachovnicí a nikoli jen v akademických debatách! Z napsaného výše vyplývá, že jsem ohledně předestřené strategického problému „za či proti střelci“ neměl v této době vůbec jasno!...A podle toho jsem se také nakonec rozhodl hrát:

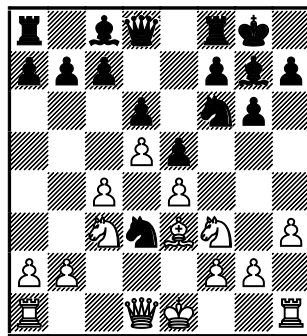
[Teorie zde samozřejmě pokračuje logickým 9.Jd2. Méně dobré je 9.Dc2, protože otevření linie „c“ nemusí být v budoucnu nereálné. Potom by se samozřejmě bílá dáma nemohla ve svém působišti cítit zcela zdravě a bílý by vše odnesl například ztrátou vývinového tempa.]

9...a5?!

Prostě jsem problém výměny na d3 odložil na pozdější dobu, a myslel jsem si (či dokonce doufal?), že soupeř jej „v nejhorším“ (či nejlepším?) vyřeší za mne, pokud v příštím tahu střelcem ustoupí na c2.

Až po čase, s větším rozhledem a zkušenostmi, jsem pochopil, že obcházet okolo problému jako okolo horké kaše nebývá dobré. Měli bychom se přiklonit na jednu či druhou stranu, po jistém zvažování si vytvořit svůj názor a pokud možno pevně za ním stát, i když se potom pochopitelně můžeme mýlit! Pamatujme, že nerozhodnost se nejen v životě, ale ani v šachu nevyplácí. Někdy je lepší volit pochybný plán než nemít žádný, být zainteresovaný je lepší než být k problému inertní; někdy je zase nutné jakoby na lékárnických vahách zvažovat „pro i proti“ určitému postupu. Nu, a jak tedy objektivně nejsprávněji reagovat? Co myslíte? 9...Jxd3+!

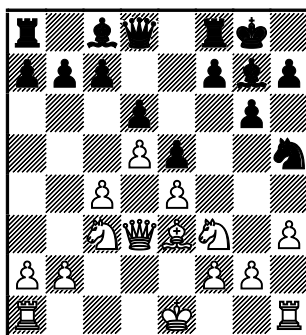
Černý měl královského střelce ihned likvidovat a – zjednodušeně řečeno – přiklonit se k Fischerovu názoru! Ovšem, na druhé straně, stoprocentní spokojenost s výměnou mít přece jen nemůžeme! Víte proč? Možná vás zde napadla námitka opírající se o...časové faktory! A to je správně! Potom jste bezpochyby vyspělými šachisty, kteří si dokáží své informace z různých koutů strategie a taktiky pěkně poskládat! Jak ve Fischerově ukázce, tak i v této, černý výměnou na d3 ztrácí totiž dvě (!) vývinová tempa! Pravda, zkušenější hráči vědí, že v zavřených pozicích není takovéto počínání

nikterak nezvyklé. Význam dynamického faktoru času nikoli výjimečně ustupuje do pozadí, určitý význam však tomuto přisoudit rozhodně musíme. Analyticky prokázat správnost či dokonce sílu výměny na d3 není pochopitelně možné vzhledem k druhu pozice na diagramu (podle A, Kotova před sebou máme pozici typu křoví).

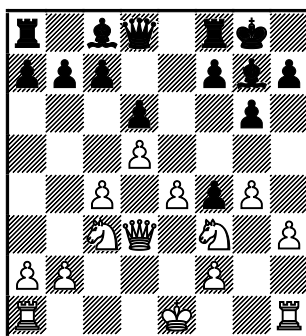
Poznámka: viz roční výuka na našich stránkách.

Vězte, že ani pro řadu hráčů nezbytný pomocník počítač zde „zatím“ mnoho nezumě. Nejdůležitější totiž je na konci krátkých variant vznikající pozice správně zhodnotit. A intuici či zkušenost bychom u stroje hledali marně.

10.Dxd3 Jh5↑

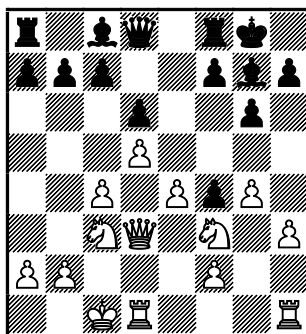

S ideou f7-f5 a pochopitelně i využitím silného pole, popřípadě forpostu f4. (Méně logické je 10...Je8 11.g4; bez zajímavosti ovšem není ani 10...Jd7!? ... 11.0-0 Jc5 s dalším 12..f5) 11.g4?! Jf4 12.Sxf4 exf4

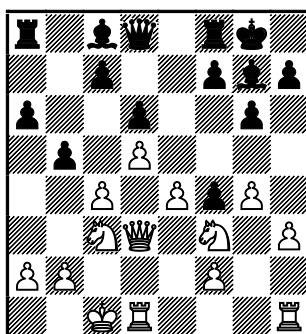

a královskoindický střelec by se rázem vrátil na prkna, která znamenají svět! Pokud by bílý pokračoval v naivní hře: 13.Dd2 potom 13...De7 14.Dxf4 f5 ♣ s žádoucím otevřením hry v centru.

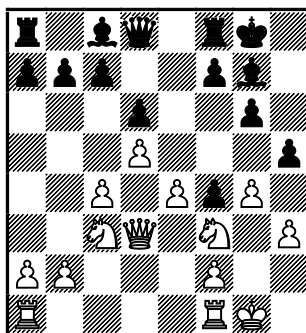
Přímo skvěle podpoří výše uvedené dedukce o poziční potřebnosti bělopolného střelce pokračování 13.0-0-0

13...a6 s ideou okamžitého nebo pozdějšího b7-b5.

Po střízlivějším 13.0-0 je naopak silné 13...h5!

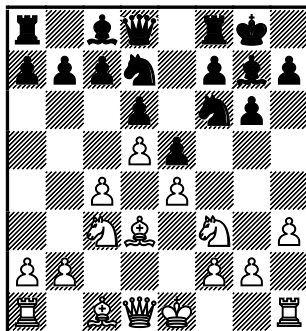

Cítíte v obou variantách jak moc bílému chybí bělopolný střelec? Jaké důležité defenzivní funkce by měl plnit? Bílí pěšci po celé šachovnici připomínají kamennou hráz sestavenou z pevných kvádrů...ale jen do té chvíle, než do jejich konstrukce „cvrnkne prstem“. Potom se alespoň část ve skutečnosti hliněné stavby rychle hroutí a bělopolný střelec černého, který nemá na desce oponenta čerpá sílu ze Semtexu (ať už máme na mysli jakýkoli :-)) v podobě pěšcových úderů na křídlech.

Bílé pozici zde sluší větší skromnost, či - chcete-li - více rozumu a méně „emocí“: 11.0-0 f5 (11...Jf4) s ideou mimo jiné opět bílou pěšcovou stavbu drtit, tentokrát po 12..fxe4 13.Jxe4 Vxf3 14.gxf3 Sxh3.

[Určitě bychom nemohli nic vážného namítat ani proti 9...Jh5. Bez diskuze je ovšem toto pokračování méně principiální.]

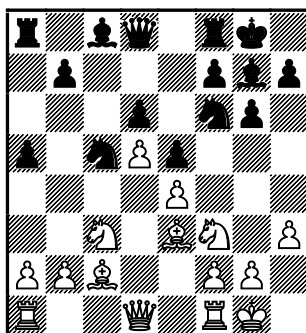
Pozorný čtenář si jistě po přehrání ukázek s výměnou na d3 může položit logickou otázku: „Proč tedy bílý nepřehodí pořadí vývinu střelců a netáhne rovnou 8.Sd3

s úmyslem 8..Jc5 9.Sc2“ Vězte, že problém by se nyní přesunul k bílým pěšcům...g3 a h3!! Černý by získal bohatou protihru po 8...Jh5, načež profylaktické 9.g3 naráží na „nekrytého“ pěšce h3! (Bílí nebude moci rochovat a i standardní f7-f5 by nabylo s oslabením královského křídla bílého na síle.

10.Sc2! Je8

[Méně zkušený, ale ambiciózní, vědychtivý čtenář si zde zase může položit tuto na první pohled logickou otázku: „Proč tedy černý úplně nerezignuje na postup f7-f5, neponechá pasivního bělopolného střelce trčet na c2 a nepočne s protihrou na dámském křídle, 10...c6“ Odpověď je jednoduchá. Statická převaha by přešla okamžitě na stranu bílého. Po 11.0-0! cxd5 12.cxd5

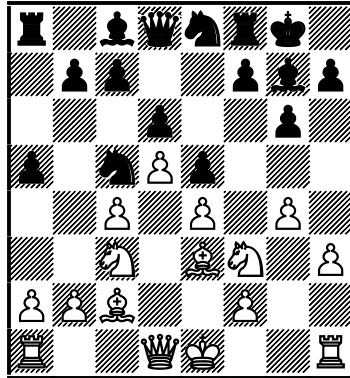

má bílý přesně to, co si může ideálně přát při dané pěšcové struktuře v centru! Svoji pozornost nyní zaměří na dobrovolně oslabené dámské křídlo

černého (xb5, xb6 + základna pěšcového řetězu pěšec d6). Forpost c5 nemůže stát plánům bílého nikterak významně v cestě.]

Poznámka: bližší vysvětlení čtenář dostane do rukou při studiu základního strategického díla A. Nimcoviče „Můj systém“!

11.g4 ∞

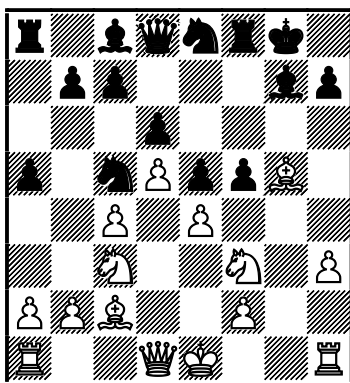

Plní důrazně a efektivně zadání této varianty! Na šachovnici nyní probíhá, alespoň podle mého vnímání šachu, souboj mezi statickými faktory bdícími nad pozicí černého (postup f7-f5 do ni zapadá, neboť útočí na základnu pěšcového řetězu pěšce e4) a dynamickými aktivitami bílého (postup f7-f5 ovšem též výrazně kompromituje postavení černého krále). Nás však v tomto dílu sekce „Analyzujeme“ zajímá hlavně něco jiného! Jak je to nyní ve skutečnosti se silou a vůbec osudem bílého královského střelce? Může vykonávat pro bílého užitečnou práci nebo jde jen o „nepotřebné dřívko“? Na tuto otázku jistě umí odpovědět i kdekterý méně zkušený šachista: „Ve spojení s agresivními plány bílého na královském křídle je střelec silný! Kontroluje celou řadu důležitých bodů, a po případném otevření diagonály b1–h7 (f7-f5) může být dokonce postaven když ne přímo do čela strategie vedení útoku, tedy jistě coby vyšší důstojník bílé armády, člen generálního štábu.“ :-) Podívejme se tedy nyní jak pokračovala partie.

11...f5

Střelec tedy nyní obývá ideální post; zde bude plnit důležitá útočná (!) poslání! Ale jiný plán černý prostě k dispozici nemá.

12.gxf5 gxf5 13.Sg5

K „dostatečně“ nejasným důsledkům vedlo i přímočaré 13.exf5.

13...Jf6 [♞13...Dd7 14.exf5 Df7 ∞]

14.Vg1

Vzpomínám si ještě, že po ♞14.exf5 jsem plánoval 14...De8, ale šance černého jsem tehdy evidentně viděl v přespříliš růžových barvách.

14...Kh8

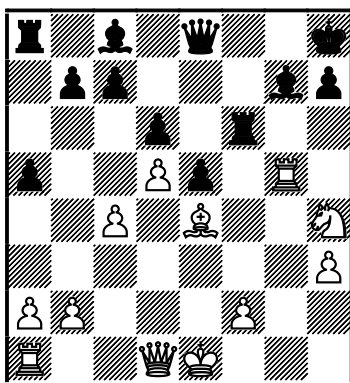
Zde zbývala poslední možnost udržet „našeho tygra v kleci“: 14...f4. Černý by se ovšem takto zároveň vzdával podstatné části své protihry.

Následujících několik tahů ponechávám téměř bez komentáře (znaky prosím berte jen jako jakýsi kompas). Je zřejmé, že zde došlo k několika pochybením na obou stranách; chci vám však ukázat pozici, která vznikla po dalších tazích. Právě v ní je podán důkaz (a pro mne tehdy dosti krutý trest) o strašlivé, zde zejména útočné síle královského střelce, dlícího - nebo dokonce nyní vysmívajícího se černému - na c2. „Vidíš, vidíš, měl jsi mne vyměnit a třebaš bys potom nepodlehl matovému útoku.“ Naštěstí takové proroctví střelce se ve skutečnosti nesplnilo.

15.Jh4 Jcxe4 16.Jxe4 fxe4 17.Sxe4 De8 18.Sxf6

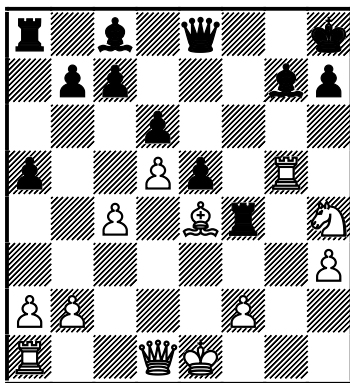
Takto přestává být nyní již dokonce centralizovaný královský střelec rušen v plánování akce a může se chystat stanout v čele útočného komanda!

18...Vxf6 19.Vg5?

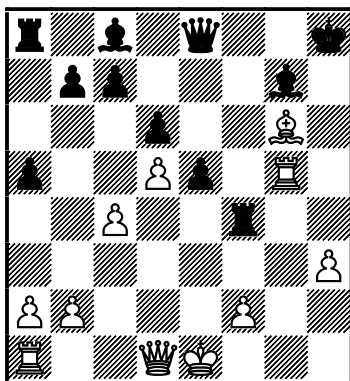

Přehlíží, nedoceňuje, ale nejspíše špatně hodnotí následující dvojúder. Bílý totiž možná už plánoval příští taktický úder!

19...Vf4 –+

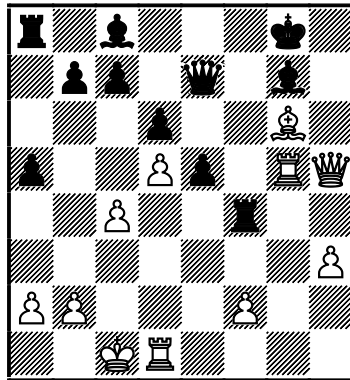

20.Jg6+! hxg6 21.Sxg6

Střelec stojí „náhle“ v čele vrcholně nebezpečné ofenzívy! Nejenže napadá černou dámu, ale umožňuje i vstoupit do útoku nejsilnější figuře. Podobný nápor je umožněn jen jeho existencí! Co myslíte, lze výpadům bílých sil odolat? Ano, ale jen při pozorné a poměrně přesné, chladnokrevné hře.

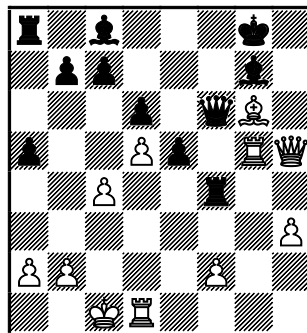
21...De7 22.Dh5+ Kg8 23.0–0–0!

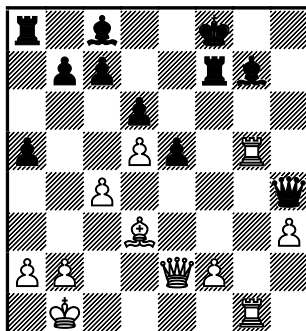
Samozřejmě! Jedinou praktickou šancí bílého je zvětšit počet (a tedy i poměr) útočných sil na KK, a to bez ohledu na další materiální ztráty. Objektivně je pozice bílého beznadějná, ale...mladý chlapec, který tak rád útočí, počítá varianty a naproti tomu se k smrti nerad brání, se přece může splést. Rád by si totiž i zde a v tuto chvíli „zaútočil sám“, a to prosím za každou cenu!

23...Sxh3??

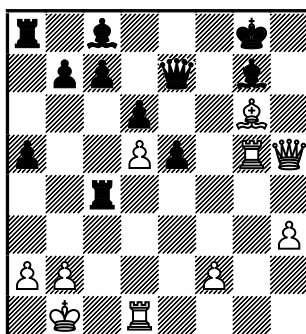
Jak napsal ve svém slavném komentáři ke skvostné dvanácté partii zápasu o titul mistra světa v roce 2012 jeden „stratég“ a „analytik“ českého šachového týdeníku :-) „Ruka by mi upadla dělat takový tah“. Zde jde ale opravdu o střestěnost prvního řádu! Strategickou sebevraždu! Černý proti sobě drze otevírá další sloupec a ještě navíc ztrácí čas, který mohl věnovat pozorné obraně a odrážení hrozeb po bílých polích. Již si samozřejmě nepamatují detaily svého rozmýšlení, ale možná jsem krom nemožnosti přijetí „oběti“ bílým uvažoval i o tom, že dokončím co nejrychleji vývin figur. Správným protiútočným receptem bylo 23...Df6!

24.Vdg1 Kf8 a akce bílého je prakticky odražena. „Bez černých polí“ bílý do černého tábora nepronikne. Například: 25.Sd3 (25.Dh7 e4) 25...Dh6 26.De2 (26.Vxg7? Dxd5 27.Vg8+ Ke7 28.V8g7+ Vf7; 26.Dxd6 Sxd6 27.Vg8+ Ke7; 26.Dg6 Dxd6 27.Vxg6 Sf6) 26...Vf7 27.Kb1 Dh4.

Všimněme si, jak je ve všech variantách důležité, aby černý uchránil od vtržení soupeřových sil svoje černá pole. Upevnění na nich mu umožňuje útok bílého úspěšně odrazit. Přehloupé (i když ne tak výrazně jako postup v partii :-)) bylo i 23...Vxc4+? 24.Kb1.

Černý by se takto nepříliš duchaplně zbavil důležitého obranného pilíře - vazby a odtažných napadení po diagonále h6-c1, ale to ještě není vše! V partii musíme uvažovat i takové zdánlivé maličkosti jako je „nově“ a „dočasně“ nekrytá věž c4. Bílý by útokem na ni (Sg6-d3) mohl získat cenné útočné tempo! Hlubší analýza by zřejmě prokázala, že pozice je nyní v dynamické rovnováze. =23...Kf8.

24.Vdg1

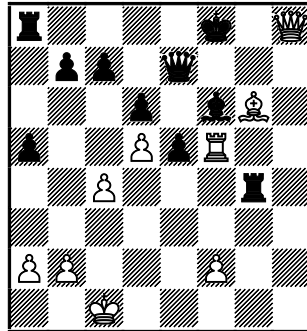
Hrozí nejen zpětný zisk figury, ale i odtažné napadení „naším vyšším důstojníkem“ :-)) 25.Sh7+ Kf8 26.Vxg7 a černá pole přešla pod nadvládu bílého, což se rovná stětí hlavy černému králi.

24...Sg4

Po jediném 24...Kf8 měl bílý tak komfortní pozici, že dokonce ani nemusel střelce na h3 dobírat okamžitě. Černého by čekala nelehká hra v pozici s různobarevnými střelci (stále ve střední hře).

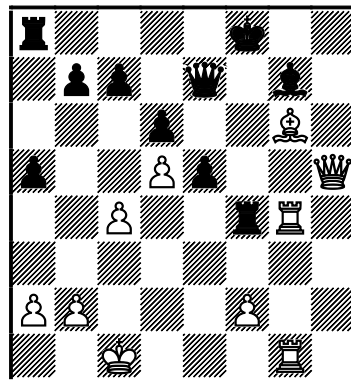
25.V5xg4?!

Bílý měl aktivizovat svoji relativně nejméně činnou figuru: 25.V1xg4 (s drtivou hrozbou 26.Dh7+ Kf8 27.Vxf4+ exf4 28.Vf5+) a druhou věž ponechat na páté řadě. Bez pěšcové ochrany, s přečíslením útočných figur bílého, by potom již nešlo dělat nic. 25...Vxg4 26.Dh7+ Kf8 27.Vf5+ Sf6 28.Dh8 #

Existuje snad lepší důkaz o dosahu bělopolného střelce?

25...Kf8

26.Sf5?

Toto místo mělo být rezervováno věži! [Houdiny ukazuje, že bílý by měl velké šance na výhru po na první pohled paradoxním využití profylaxe v útoku. Ovšem ani pro člověka zde není zase tak obtížné nenápadný tah kolosální síly najít. Stačí se držet profylaktického myšlení: „Co chce černý?“. Plánuje manévr De7-f6 a potom krom e5-e4 může uvažovat i Vxg4 Dxg4 Df4+! 26.Kb1! Vxg4 27.Vxg4 s idejemi 28.Vg5 a 29.Vf5+ nebo 28.Vg3 a 29.Vf3+.

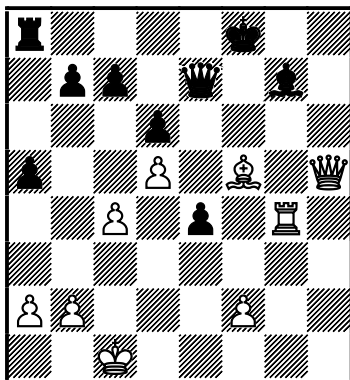
26...Vxg4

Samozřejmě! Každá výměna dobrá!

27.Vxg4

[27.Dxg4 e4!⇒; 27.Sxg4 Df7= (27...e4? 28.Se6)]

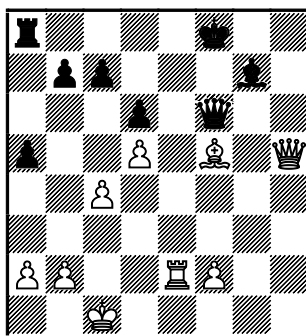
27...e4! ⇒

Na tohle jsem čekal tak dlouho! Díky různobarevným střelcům na šachovnici černý výměny vítá, ale současně je jasné, že jeho střelec pracuje v dané chvíli nejméně se stejným nasazením jako jeho protějšek!

28.Sxe4

Nebo 28.Vxe4 Df6 29.Ve2

Vyberme si jak je libo - dle stylu. Černý by nyní mohl věřit své zrodivší se protihře a pokračovat 29...Dd4 nebo projeviti více střídmosti a po 29...Dh6+ 30.Dxh6 Sxh6+ 31.Kc2 Ve8 dobýt pozice, ve které jsou šance bílého na úspěch - podobně jako v partii – iluzorní.

**28...Df6 29.Df5 Ve8 30.Dxf6+ Sxf6 31.b3 Ve5 32.Kd2 Ke7 33.Kd3 Vg5!
34.Vh4?! [34.Vf4 Vg1!; 34.Vxg5 Sxg5 =]**

Přináší samozřejmě černému ulehčení, neboť již nemusí bojovat s materiálně hůře vybavenou armádou.

34...Vxd5+!

[34...Vxd5+ 35.Sxd5 Sxh4 36.Sxb7 Sxf2] 1/2-1/2

Steinitzovy a Fischerovy pravdy

V této partii jsem tedy byl opravdu pořádně a nezapomenutelně poučen o významu bělopolného střelce – byť strukturálně horšího bojovníka - a vytrestán za nejednoznačné a váhavé postoje k celé problematice. Ještě jsem však stále potřeboval důkaz! Vždyť v mé partii se soupeřův královský střelec dostal z klece svojí pěšcové kostry, a stal se vrcholně nebezpečným útočníkem, nejen díky charakteru vznikající pozice („povinné“ strategické plány obou stran, tedy i postup f7-f5), ale především mojí nedbalostí! Je však doopravdy tak potřebnou či dokonce nezbytnou figurou v obraně? V analogických pozicích té jakou rozehrával v první ukázce Fischer? Jak se obecně zmiňoval první mistr světa?

Až o mnoho let později se mně dostala do rukou partie mého dalšího oblíbence a šachového hrdiny Rašida Gibjatoviče Nežmetdinova. Pokud mě paměť neklame, narazil jsem na ni při studiu problematiky útoku po otevřených sloupcích v knize A.Koblence „Lehrbuch der Schachstrategie“. Jestli jsem ještě stále nebyl o Steinitzových a hlavně tedy Fischerových pravdách ohledně „důležitých střelců“ přesvědčen, následující partie mně definitivně otevřela oči! Bělopolný střelec je klíčovou defenzivní figurou a je nutno si jej v analogických pozicích ponechávat i za relativně vysoké ceny; pokud tedy nechce bílý dopadat tak jako v této černým skvěle vedené partii. Udělejme si tedy pohodlí; teprve nyní bude opravdu „co analyzovat“.

Černych,A - Nežmetdinov,R 1964

(Nežmetdinov,R;Damskij,J;Kotov,A;Bílek,J)

1.d4 Jf6 2.c4 d6 3.Jc3 e5 4.Jf3 Jbd7 5.e4 g6 6.d5 Sg7 7.Se2 0–0 S přehozením tahů vznikla jedna ze základních pozic klasického systému v královské indické obraně. Zcela oprávněně se honosí jménem devátého mistra světa. Ostatně zkušenější šachista okamžitě rozezná profylaktický nádech následujícího postupu bílého.

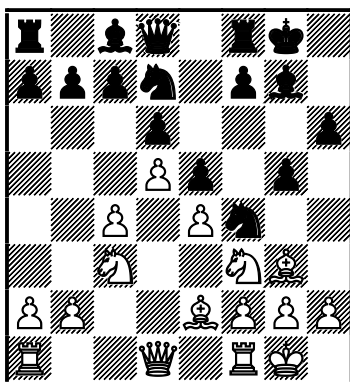
8.Sg5

Koření Petrosjanova systému s brzkým vytvořením pěšcového řetězu v centru. Bílý pokračuje ve vývinu svých sil a současně černému ztěžuje uskutečnění programového postupu f7-f5 s útokem na základnu pěšcového řetězu.

8...h6 9.Sh4 g5 10.Sg3 Jh5 11.0-0

Druhou, principiálnější i ostřejší eventualitou je tu nadějně útočné pokračování 11.h4. Dá se říci, že proti zásadovému postupu v 8-10 tahu odpovídá bílý - tímto tzv. Keresovým útokem - týmž způsobem: „Na hrubý pytel, hrubá záplata!“, jakoby chtěl černému říci! Nebo adresněji: „Chceš útočit na královském křídle? Dokáži ti, že tvůj útok je utopí! Jde naopak o oslabení tvého krále!“ Vznikající pozice mají mnohem ostřejší ráz nežli při klidnějším, v partii použitém 11.0-0 či 11.Jd2, a dávají bílému pochopitelně i více šancí na úspěch. I černému však (díky vzájemnému oslabení králů) poskytuje poslední tah možnosti konkrétní protihry. Teorie varianty se zde po 11...g4 rozvětňuje na 12.Jd2 a 12.Jh2.

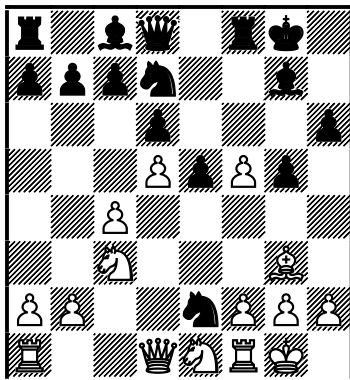
11...Jf4

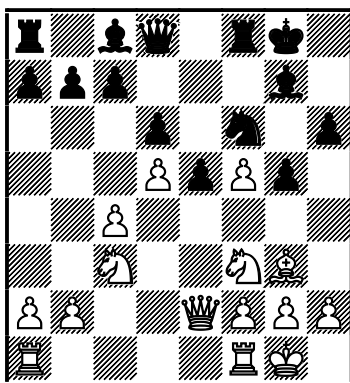

12.Je1

Méně duchaplné pojetí. Královský jezdec by měl mít kontakt s klíčem k pozici - bodem e4. V této partii mimo jiné i uvidíme, že tento nepříliš povedený tah bude stát bílého v dalším průběhu celá dvě tempa! Nás však samozřejmě zajímá něco jiného! [Pokračováním \triangleleft 12.Jd2 se zabýváme na konci lekce.]

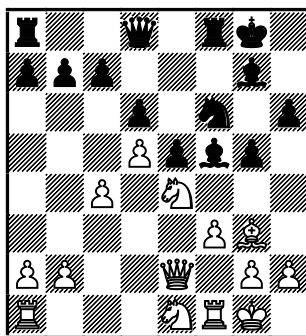
12...f5 13.exf5 Jxe2+!

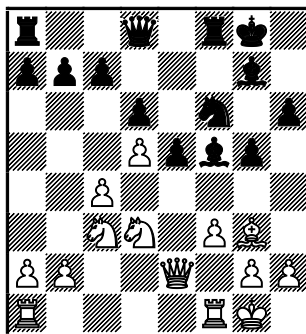

Přiznání k nepovedenému 12. tahu! Bílý jezdec směřuje na pole d2, kde již ovšem mohl dávno když ne excelovat, tedy alespoň uspokojivě pracovat ve službách bílé centralizace! (Opět připomínám silný bod e4).

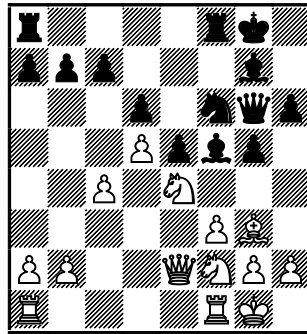
Bílý měl bezpochyby „změnit vizáž“ a traktovat pozici důsledně, jakoby si chtěl stát za svým 12 tahem. K tomu měl dokonce na výběr z několika plánů rozestavení svých sil: \triangleleft 5.f3 Sxf5 16.Je4 (\triangleleft 16.Jd3 viz 15.Jd3)

16...De8! s analogickým průběhem jako v naší partii po De8-g6 a g5-g4↑;↑
 Judovič, M-Nežmetdinov, R, SSSR, 1961; \triangleleft 15.Jd3 Sxf5 16.f3

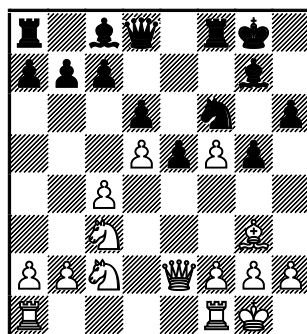

Sleduje převod jezdce přes pole f2 (či s prozatímní zastávkou tamtéž), což je jistě logickým počinem, ale ztracený čas to bílému přece jen nevrátí! 16...De8! 17.Jf2 Dg6. Boleslavskij zde doporučoval 18.Jce4!

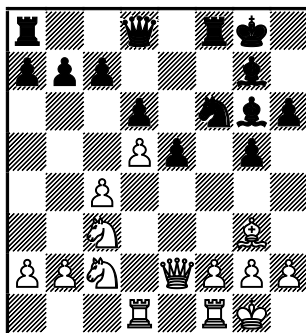

Chytré! Královský jezdec setrvá na první pohled možná podivném místě, ale odtud přec jen plní důležité obranné funkce. Obzvláště chrání bod průlomu g4. Význam kontroly tohoto bodu ostatně poznáme v dalším průběhu jak vlastní partie, tak i z navěšených ukázek. (Bílý si samozřejmě nepomůže hrajíc \leq 18.Jfe4. Vznikla by logicky stejná pozice jako v partii - po převodu jezdce e1 na e4 jinou trasou.) 18...Jxe4 (18...h5!?↑) 19.fxe4! Sd7 20.Jd3 s přibližným vyrovnáním.

Silnějšímu šachistovi by mělo být jasné, že nejlogičtější cestou jak se vypořádat s královským jezdcem - a zachovat mu přitom jistou úctu - je snaha využít jeho potenciálu a chápat 12 tah jako počátek smysluplného manévru; nikoli tedy přiznávat chybu jako je tomu v naší partii. Ve střetnutí dvou dnes velmi silných vel mistrů s ratingem přes 2700 hrály obě strany podle mého inteligentně a sofistikovaně (profylaxe, centralizace): \triangleleft 15.Jc2

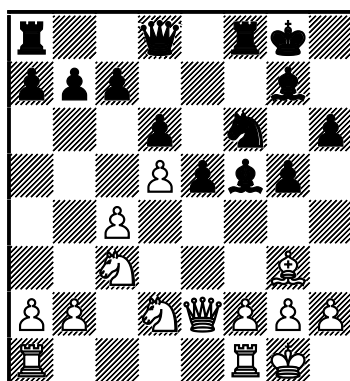

15...Sxf5 16.Vad1 (\leq 16.Je3 jakási náhradní blokáda pěšce e5 z pole e3 by zde byla ještě zbytečným ústupkem. Bílý stále doufá, že klíčový bod e4 udrží ve své moci. Navíc může centralizovat královského jezdce na e3 vždy pokud si to bude pozice žádat 16...Sg6) 16...Sg6!

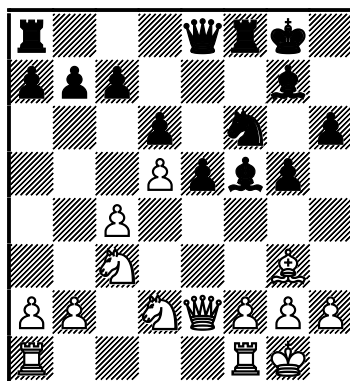

Na stránkách našich výukových materiálů bychom se mohli setkat i s výrazem „dvojakost myšlení“ (téma Profylaxe). A právě zde, v tento moment, by se poznámka hodila! Černý profylakticky „navždy“ čelí výpadům Jc2-e3 s napadením střelce, nepřestává kontrolovat klíč k pozici xe4 a současně chystá vytvoření forpostu Jf4 manévrem Jf6-h5-f4. 17.Vd2! Chystá – uvolňuje pro dámu na první pohled pasivní, ale ve skutečnosti jedině přijatelné ústupové pole (po uskutečnění výše uvedeného manévru). 17...Jh5; 1/2–1/2 Le Quang,L (2534)-Volokitin,A, (2678), 2007 (25).

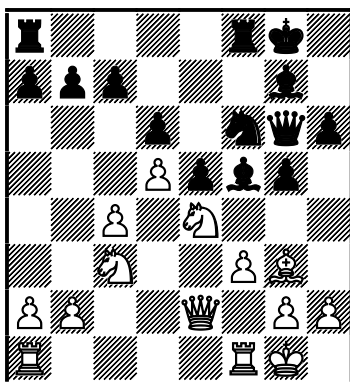
15...Sxf5 16.Jd2

16...De8!

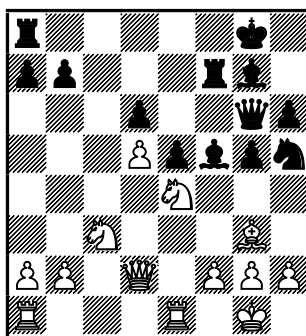

Černý dokončuje vývin figur na ideální místa. Pro dámu je připraven výtečný post na g6, odkud nejenže kontroluje „bod sporu“ xe4, ale je připravena i k zásahu na královském křídle (KK), a v neposlední řadě i podporuje budoucí průlom g5-g4 s útokem na chráněnou hradbu na otevřené linii (OL) „f“ - pěšce f3. Nu, a jakým způsobem černý dovyvine svoje zbylé síly? Zběhlému hráči je vše jasné! Vždyť jediná OL černého si o zdvojení těžkých figur přímo říká a forpostové pole f4 o „návštěvu“ jezdce snad přímo žádání.
17.Jde4 Dg6 18.f3

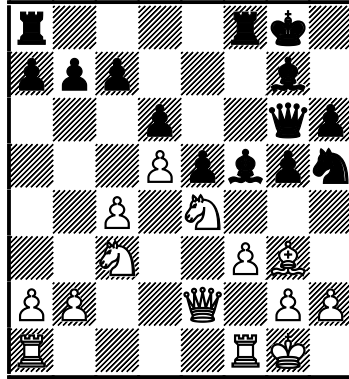
Věnujme prosím zvýšenou pozornost tomu co se na šachovnici bude dít a zároveň stále kontrolujme osud bodů e4, f3 a g2; nespouštějme z nich zrak! Právě ony totiž pociťují nejvíce absenci svého opatrovníka, přímluvce a ochránce - královského střelce! Útok černého je - bude samozřejmě veden primárně proti králi, ale právě nedostatečně robustní opevnění bílých pěšců - bodů mu umožní obrannou linii nakonec s plnou parádou prolomit.

[V partii Buslaev,A-Gipslis,A, 1961 (0–1, 37) se bílý pokusil obejít bez upevňujícího tahu pěšcem (tedy zároveň jistým terčem na OL „f“) f2-f3, ale jak se můžete přesvědčit z následujícího fragmentu, též příliš nepochodil.
18.Vfe1 Jh5 (18...h5!?) 19.c5 Vf7 20.cxd6 cxd6 21.Dd2

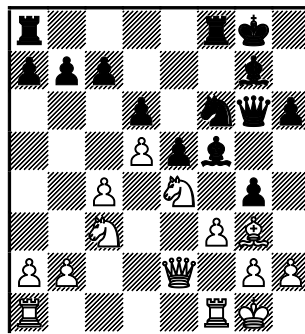

Koncentrace černých sil na KK vypadá hrozně. O to více je třeba ocenit následující precizní postup černého: 21...Vc8!↑a černý zapojil do boje o xe4 i dámskou věž po nově otevřené linii „c“ - 22..Vc4.]

18...Jh5

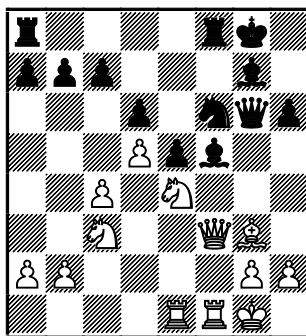

Nežmetdinov zesiluje pozici na KK a v centru běžnými prostředky. Ví, že nedílnou součástí akce na KK je i forpost Jf4. V moci bílého vlastně není se této drtivé síly černého zbavit, protože by si tím vytvářel nové, větší problémy (OL „g“ nebo otevření nejdelší úhlopříčky pro proslulého královskoindického bijce) než bude muset řešit v nelehkém žití s nepřátelským forpostem v týlu. Zde však narážíme na jednu velkou zajímavost! O čtyři roky dříve se s přehozením tahů tato pozice vyskytla v partii mladého Bobbyho Fischera! Jak se na mládí sluší, ten zde traktoval pozici jinak, forsírovaněji! Počal neprodleně a přímočaře bušit do chráněné hradby na OL „f“ - pěšce f3. V jeho partii tehdy následovalo 18...g4!?

Plní důsledně základní strategické zadání při hře po OL. Zničení hradby pěšce f3 s konečným cílem vtržení těžkých figur po OL „f“. Jinak černý ovšem zároveň přímo či nepřímo „masíruje“ všechny tři výše uvedené klíčové body bílé pozice: e4, f3 i g2. 19.Vfe1?! ♣. V příručkách zahájení (alespoň tedy mně známých) nenajdeme autora, který by tento tah výrazně

odsuzoval. Přitom ale právě zde se bílý dopouští zřetelného pozičního prohřešku! Pravda, překrývá nyní již svůj opěrný forpost Je4, ale...falešnou věží! Pěšec f3, chráněná hradba na OL, totiž samozřejmě též zasluhoval „náhradní“ ochranu. Bílý tím vlastně odvádí jednu obrannou figuru od svého krále a to bude mít již fatální následky! Jistě zde dokážete už i sami navrhnout jak měl bílý správně pokračovat a držet se přitom správné obranné linie. Ano, měl hrát samozřejmě 19.Vae1! a pokud 19...gxf3 potom 20.Dxf3

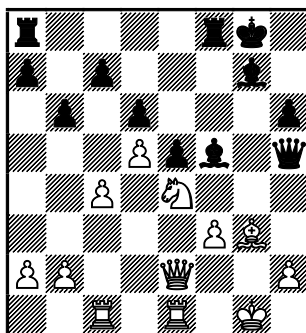

Silná centralizovanost bílé pozice, upevněný bod e4 a dokončený vývin dovoloval pomýšlet na úspěšnou eliminaci iniciativy.

[Nic forsírovaného není vidět ani po pozičně chrabrém 20.gxf3, ale černý má excelentní hru třeba po 20...Jxe4 21.Jxe4 (21.fxe4?! Sh3 22.Vxf8+ Vxf8♣) 21...Vf7 a 22..Vaf8.]

Například: 20...Jxe4 21.Jxe4 Vf7!♣ (21...Sg4 22.De3; ≤21...Sxe4 22.Dxe4 Vxf1+ 23.Kxf1 Vf8+ 24.Kg1=)

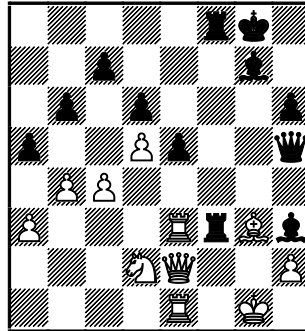
Vraťme se však do Fischerovy partie: 19...gxf3 20.gxf3 (20.Dxf3 Vf7♣) 20...Jxe4 21.Jxe4 (21.fxe4 Sh3 ♣, a nejen bílá pole v okolí krále, ale i OL „f“ je pod vládou černého!) 21...Dh5 22.Vac1 (Bílý měl rozhodně pokračovat 22.c5! ⇔) 22...b6!

Jen potvrzuje platnost předchozího doporučení! Fischer považoval za nutné profylakticky čelit průlomů c4-c5 s otevřením linie „c“ a případným vtržením

na c7! 23.Vc3 a5 24.b3 Vf7 25.a3 Vaf8 ♭. Hrozí 26..Sh3 s pádem už druhého bodu - nechráněné hradby f3. 26.Vf1? Umožňuje využít nového taktického prostředku - vazby po OL „f“. Tím je ovšem definitivně rozhodnuto. 26...Sg4! →. 0–1 Wexler,B-Fischer,R, Mar del Plata, 1960 (40).

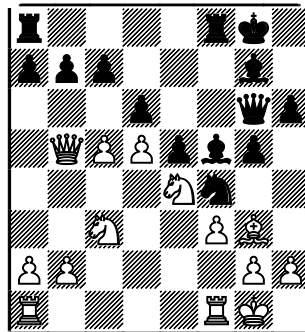
Bílý se samozřejmě mohl bránit lépe, ale...**a)** 26.Dd1 Sh3! 27.Vee3 Dg6 s ideou 28..h5 a 29..h4; **b)** 26.Ve3 Sh3 27.b4 Vxf3 28.Jd2

a nyní 28...Sg4 29.Jxf3 Sxf3 30.Vxf3 (≤30.Dd2 axb4 31.axb4 Dg4 a 32..h5, a bílý by stejně k prodloužení odporu musel útočícího střelce likvidovat.) 30...Dxf3 ♭ (30...Vxf3? 31.Kg2⇝). Ovšem bílý by i zde, v koncovce, bojoval o holý život.

19.c5! Jf4 20.Dc4

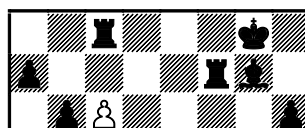
V případě odvážnějšího okamžitého výpadu proti dámskému křídlu 20.Db5

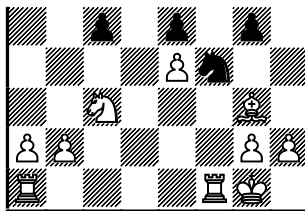

uváděl Nežmetdinov následující varianty: 20...b6 21.cxd6

[Nebo ≤21.Dc6 dxc5 22.Dxc7 Vf7

(Podle mého je silnějším pořadím tahů okamžité 22...Sxe4 23.fxe4 /23.Jxe4?! Jxd5♭/ 23...Vf7 24.Dc6 □ Dxc6 25.dxc6 Vc8

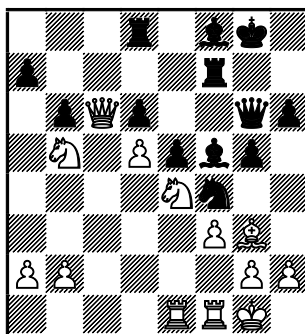

Kontrola OL „d“ bílému nemůže sloužit jako dostatečná náhrada za „chybějící přední zub“ - centrálního pěšce: 26.Vad1 Vxc6 27.Vd8+ Kh7 /27...Vf8!? 28.Vfd1 Vcf6 nebo 27...Sf8 s dalším 28..Kg7, c4 a Sc5+ / 28.Vfd1 c4! s idejemi 29..Sf8 a 30..Sc5+ i 29...Jd3.

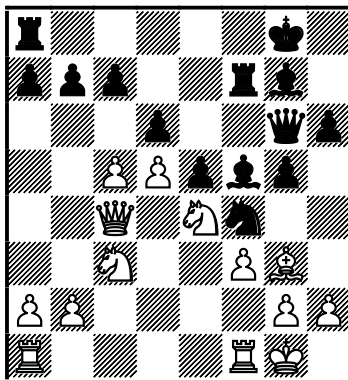
23.Dd6 (⊔23.Dc6 Bílek,J 23...Dxc6 24.dxc6⇒ Sxe4 25.Jxe4!) 23...Sxe4!
24.Jxe4 Dxd6 25.Jxd6 Vd7 ♣.]

21...cxd6 22.Dc6 Vad8 23.Vae1 Vf7 24.Jb5 Sf8

Nejen s přímou hrozbou 25...Vc8 →+, nýbrž i útočnými úmysly 25...g4 a 25...Vg7. Před sebou máme jeden z druhů pozic se kterými si počítačové programy „zatím“ neumějí poradit. Nelze totiž zřejmě „dovidět“ na konec složitých variant, a na prvním místě se tak v dané chvíli umísťuje cit pro hodnocení pozice.

20...Vf7!

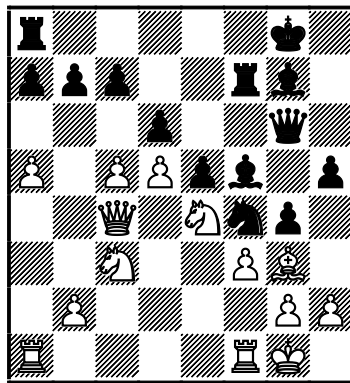
Univerzální, mimo jiné profylaktický tah! Kryje pole vtržení c7 a připravuje pro královskou indickou typický přesun věže na g7 pro přípravu průlomu g5-g4.

Poznámka: zde - pokud ne mnohem dříve - by si zvědavý čtenář mohl klást otázku: „Hrál v 18 tahu lépe, správněji Fischer svým okamžitým průlomem nebo naopak Nežmetdinov, který se rozhodl pro postupné zesilování pozice na KK?“ Vězte, že jednoznačné zodpovězení otázky jde možná nad rámec lidských možností. Ano, pokud bychom se bavili o subjektivním pohledu na věc, potom by se jistě šachová obec rozdělila na dva tábory, neboť zde zcela jistě volba toho nebo onoho tahu kandidátu záleží na vkusech šachisty. Objektivně však situaci zhodnotit? Nevím, nevím. Nezapomeňme, že i ve zdánlivě jednodušší Fischerově partii mohl hrát bílý výrazně lépe (19.Vae1!). Podle mého nesnese ani srovnání výkonnost obou „bílých“ soupeřů. Alexander Černých hraje podle mne nejen zcela logicky, ale velmi dlouho nachází i nejsprávnější tahy nebo alespoň logické postupy! Fischer je však Fischer, že? Takže případná anketa by asi dopadla jednoznačně...

21.a4

Sporné a možná dokonce pochybné řešení. Bílý chce pochopitelně vyprovokovat oslabení pěšcové konstrukce na dámském křídle, to však stojí další čas. Útok černého se ukáže rychlejší. [[21.Db4!?](#); [21.Vae1!?](#); [21.b4](#)]

21...h5 22.a5 g4!↑

Rašid Nežmetdinov je ve svém živlu. Šachovnice plná figur, přičemž každý soupeř směřuje svoji aktivitu na „své“ křídlo. Jak to v královské indické většinou bývá, černý vede akci proti králi, což je pochopitelně nebezpečnější, neboť úspěch útoku vede k matu :-) zatímco stejný výsledek bílého „jen ke ztrátě“ (někdy dokonce až k jakémusi „vypucování“) dámského křídla černého.

Poznámka: před sebou máme podle mého opět jednu z několika druhů antipočítačových pozic. Ač situace na desce je ostrá jako břitva, nelze se zde opřít o dlouhé forsírované varianty. Jak jste možná již stačili vyzorovat, programy mají

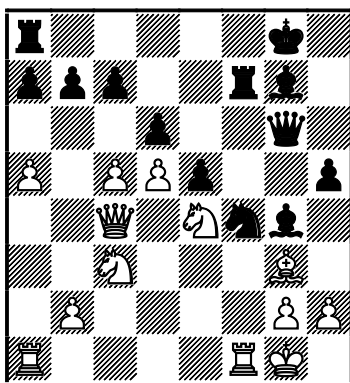
tendenci akce proti králi podceňovat do té chvíle než „objeví mat“. Rád bych poznal šachistu, který by se zde bez skrupulí postavil jednoznačně na stranu bílého.

23.fxg4

První ze třech opěrných pilířů bílého (e4+f3+g2) mizí nenávratně ze šachovnice!

23...Sxg4

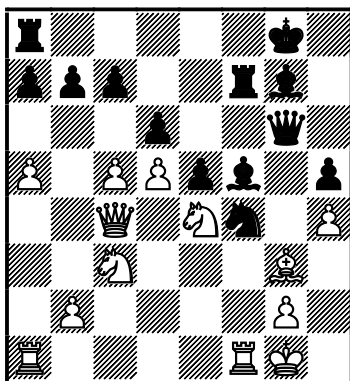
Černý plánuje 24...h4 25.Sxf4 □ **a)** 25.Sf2? Se2!—+ nebo 25...Jxg2; **b)** 25.Se1 Se2!—+; 25...exf4→ a další postup krajního pěšce je smrtonosný! Počítat by ovšem bílý musel i s 25...Vxf4→.

24.h4

Takové oslabující tahy se dělají vždy s těžkým srdcem. Nutno ovšem poznamenat, že bílý nemusel postupu pěšce „h“ nutně okamžitě čelit. Nikdy bychom však neměli v partii zapomínat myslet profylakticky! Má poslední tah bílého ještě jiný smysl než jen a jen defenzivní? Ano! Však uvidíme dále. [Sice nic neřešilo 24.Sxf4 exf4, protože tím by bílý problém oslabení pěšcové příkrývky svého krále jen odložil; bílý se však mohl bránit posílením nechráněné hradby na OL „g“ pěšce g2 postupem 24.Vf2.]

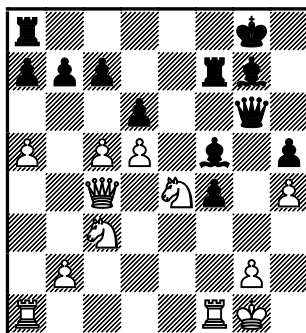
24...Sf5

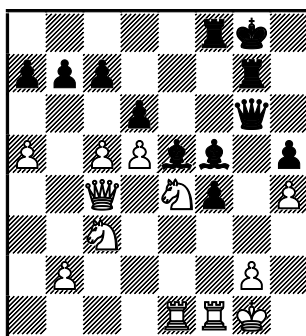
Po likvidaci prvního - díky chybějícímu královskému střelci - poněkud chatrného opěrného pilíře, pěšce f3, jsou „na tapetě“ zbylé dva body! Oba černý bere posledním tahem pod větší kontrolu. Pozici typu křoví (podle terminologie A.Kotova) rozehrává Nežmetdinov podle mého i dále nejlogičtější a nejsilnějším způsobem! Oslabení bílého krále postupem pěšce „h“ má za následek zvýšení významu OL „g“. Černý se potřebuje finálně prodrat k pěšci g2. (Vzpomeňme, 3 pilíř oslabené obrany; to vše vinou zemřelého královského střelce.) Na diagramu nyní počíná nově fungovat taktický prostředek vazba či - chcete-li - blíží se dvojúder na body g3 a g2: Dg6 x Sg3, Pg2!

25.Vae1

Zásadním pokračováním bylo transformující 25.Sxf4 s výměnou útočného forpostu černého. Mohlo následovat: 25...exf4 [s hrozbou 26..Sxc3 27.Jxc3 Sd3 -+].

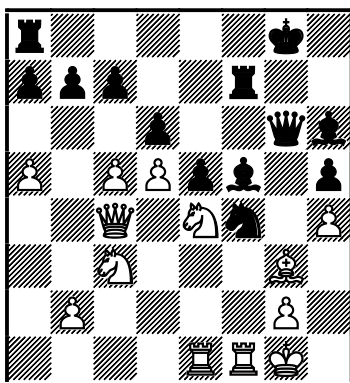

Všimněme si! Královský střelec by měl nyní zdvořile poděkovat za příznivě mu nakloněný osud! Teď by se s ohromnou energií zapojil do útoku nejpravděpodobněji jako forpost e5; velmi nepříjemným zjištěním bílého by ovšem také potom bylo odsouzení nejsilnější figury k potupné funkci - kontroly bodu d4 od vtržení královskoindického fešáka! 26.Vae1 Vaf8 se zesílením postavení figur v centru a na KK manévrem 27...Se5, 28...Vg7→

a matovým útokem. Snad je nutné ještě poznamenat, že výměna v centru 25.cxd6 cx6 na situaci nic podstatného neměnila, i když ji bílý v průběhu partie mohl uskutečnit na mnoha místech a v mnoha situacích. Naopak, černý by mohl OL „c“ využívat ve svůj prospěch (Vc8 a podobně), protože v takovém případě by se bílá exponovaná dáma nemohla na c4 cítit dobře. Pokud jste správně identifikovali i agresivní úmysl 24. tahu bílého (!), potom byste museli uvažovat i tuto variantu: 25.Jg5? nelze pro 25...Sd3. Zjišťujeme tedy, že silná odpověď 24..Sf5! byla zároveň profylaxí v útoku!

25...Sh6!♣

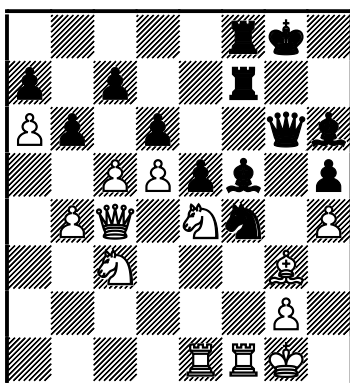

I druhý střelec začíná spolupracovat, a to prosím nejen „úředně, na papíře“ (tedy ve variantách, viz poznámka a varianty k předchozímu tahu), a ožívá. Kryje pole g5 od možného budoucího vtržení jezdce, uvolňuje místo věži, a je i připraven vystřídat případně forpost Jf4.

26.a6

Setrvalá snaha bílého vypadá až trochu směšně, jenže...zkuste bílému poradit něco jiného!? [26.Sxf4?! Sxf4 a 27...Dg4 –+.]

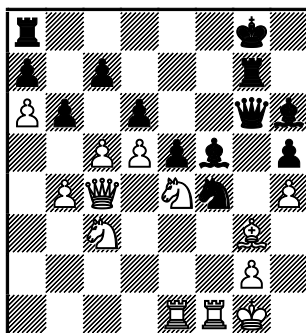
26...b6 27.b4 Vaf8

Nové, resp. poslední rezervy do útoku!

Poznámka: když své svěřence učím-vykládám téma Útok na krále při stejných rošádách, objevují jaksí napříč tématem pojem „Přečíslení“. Jde o poměr útočících a obranných figur na určitém úseku šachovnice (v daném případě tedy v okolí králů). Výhodou zavedení takového pojmu je mimo jiné snadné srovnávání s jinými oblíbenými sporty. Pokud se zadíváme na pozici diagramu, potom musíme konstatovat, že přečíslení černých sil (mezi ně musíme ovšem zařazovat též v různých formách útočící pěšce) činí zde asi 7-3! Připomeneme-li si ještě i druhé rčení, „Přečíslení vede k oslabení!“, potom nemůžeme dojít k jinému závěru než: černý musí útokem na křídle nutně prorazit!

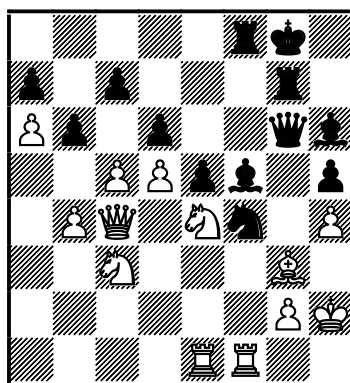
„Proč ne 27...Vg7?“, může vám prolétnout hlavou.

Logika šachu by nám měla velet, že tato druhá alternativa je poněkud slabší. Proč? Promyslíme-li v partii různé možnosti, potom platí pravidlo: nejprve učiňme „povinné“ tahy a poté se teprve mohou „vybarvit“ i ostatní figury. Co zde toto konkrétně znamená? Dámská věž musí nutně obsadit OL „f“, neboť jiné aktivní uplatnění pro ni nelze najít (je otázkou, zda pro pokračování útoku budeme potřebovat uvést krále do rohu kvůli zdvojení těžkých figur po OL „g“)! Avšak naopak nemůžeme dozajista tvrdit, že královská věž bude vždy, za všech okolností, ve všech variantách, stát nejlépe právě na g7. Pokud tedy v partii nedopočítáme varianty do jasných forsírovaných konců, potom je dobré řídit se touto logikou.

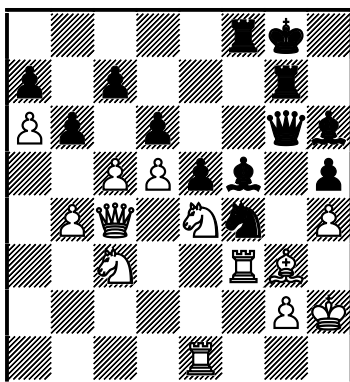
Poznámka: Výše popsaná problematika se ovšem většinou vztahuje na zahájení!

28.Kh2 Vg7

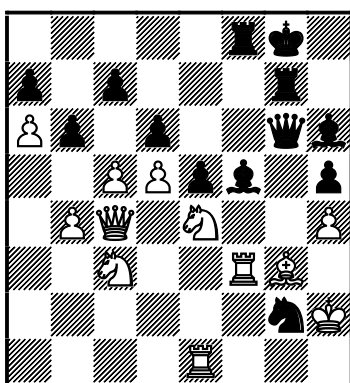
Až do této chvíle je opravdu třeba Černychovu obranu cenit vysoko! Ač má černý na své straně jasnou poziční výhodu, stále nejsou vidět konkrétní varianty (ať už taktická nebo „transformační“ řešení). Pokud však hraje šach člověk, musíme brát v potaz psychologické faktory! Unaven dlouhou obranou a odrážením nejrůznějších hrozeb činí nyní bílý hrubou chybu a rychle prohrává...

29.Vf3?

Tzv. aktivní hrubá chyba. Bílý nejenže následující krásnou sérii obětí přehlíží, ale nevědomky ji umožňuje, ohňostroj spouští. [Po 29.Vf2 by černý vystupňoval útok například takto: 29...Kh8 s ideou zesílení postavení figur 30...Vfg8, 31...Dg4 a konečně 32...Jxg2 33.Kxg2 Dh3+.]

29...Jxg2!! -+

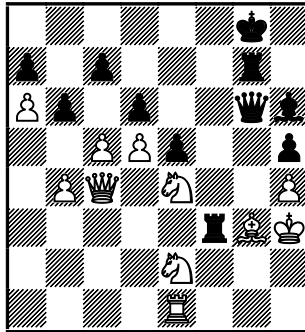
Jak příznačné! Partie končí úderem na patu hypotetického trojčlenného řetězu bílého (e4+f3+g2). Vzpomněl si nyní bílý jak lehkomylně v této variantě odevzdávají bílí ochránce své „trojčlenky“?

30.Kxg2 Sh3+!

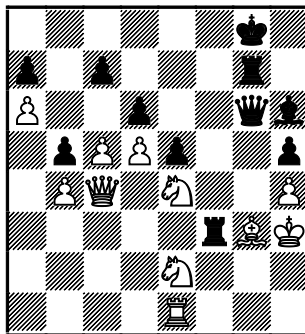
Není vyloučeno, že až toto pokračování kombinace bílý přehledl.

31.Kf2

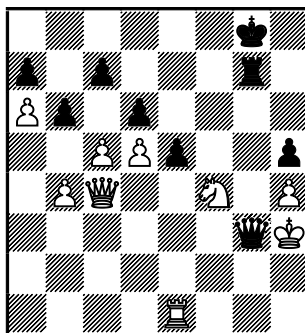
[Nebo 31.Kxh3 Vxf3 32.Je2

(32.Vg1 Sf4 33.Je2 Dg4+). Sám Nežmetdinov nebo možná Koblenz zde uvádějí jako dostatečné k doklepnutí bílého krále 32...Sf4, efektní parádičku vám zde ovšem zřejmě najde jen počítač: ♞32...b5!! Překrásné!

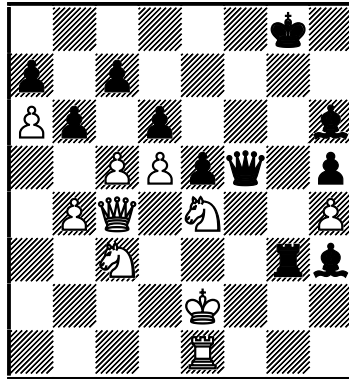
33.Dc2 Vf2; 32...Ve3; 32...Df5+. 33.Jxf4 Vxg3+ 34.Jxg3 Dxg3 #

Ochranná bariéra po bílých polích e4+f3+g2, kterou stále hlavně z didaktických důvodů připomínám, zde byla definitivně položena na lopatky jen malou chvílí před matem bílému králi!

Poznámka: Pokud je vám snad už dokonce toto časté připomínání a „omílání“ otravné, vězte, že je to jen dobře! V tom případě jen tak na právě rozebíraný strategický fenomén nezapomenete :-)

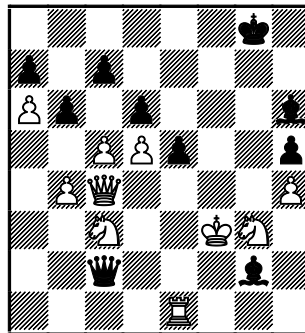
31...Vxf3+ 32.Kxf3 Df5+ 33.Ke2 Vxg3!

Pravý ohňostroj kombinací si počtem obětí a efektem možná nezadá ani se slavnou partií Polugajevskij,L-Nežmetdinov,R, 1958, i když propočít v ní byl jistě nesrovnatelně složitější!

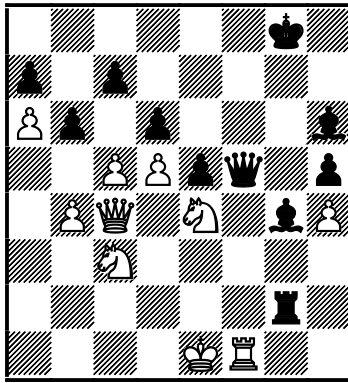
34.Kd1

[34.Jxg3 Dc2+ 35.Kf3 Sg2 #

A znovu překrásný obrázek. Já zde ale stále vidím i trest za prapůvodní omyl bílého - výměnu bělopolného střelce :-)

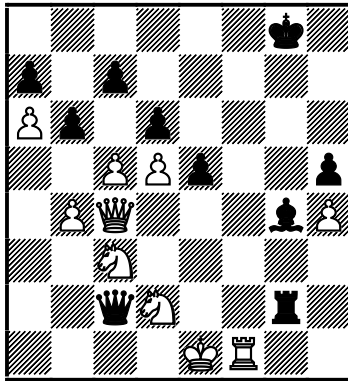
34...Vg2 35.Vf1 Sg4+ 36.Ke1

Sd2+!!

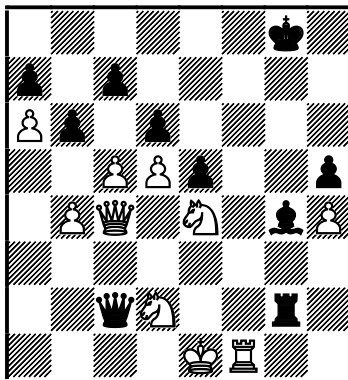
S nejvyšší přesností až do konce!

37.Jxd2 Dc2!

Černý se producíruje po bílých polích v nehlubším týlu protivníka jakoby se nechumelilo!

38.Jce4? [38.Je2 Dxc4 39.Jxc4 Vxe2+ 40.Kd1 Ve4+; 38.Vf8+ Kxf8 39.Df1+ Kg7 40.Dxg2 Dc1+.]

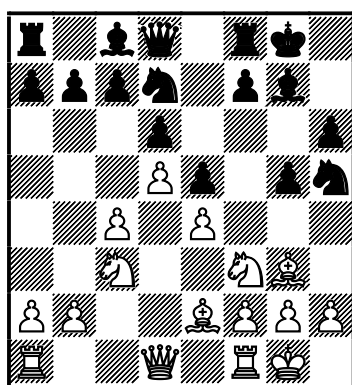

Není divu, že bílý v časové tísní přehlíží jednotahový mat. Nejen bílému by se ze závěru partie zatočila hlava. Záchrany však již pochopitelně nebylo a zabránit partii v budoucí slávě též již nebylo možné, protože předchozí hra vítěze již k věhlasu bohatě postačila! **38...Dd1 #**

Kolosální partie, co říkáte? Vzpomínám si kolikrát jsem si ji přehrával včetně Nežmetdinovových a Koblenzových komentářů a snažil jsem se znalost o síle ochranného střelce netrpělivě nejlépe okamžitě (jak se na mládí sluší) někomu demonstrovat.

Avšak jak to již bývá, nic není černobílé! Možná si vzpomenete, nebo znovu zalistujete textem zpět, že výměna bělopolného střelce k této Petrosjanově variantě prostě neodmyslitelně patří. Bílý se totiž dostal do problémů primárně nikoli tím, že střelce vyměnil, ale že nedovedl využít jiných pozičních výhod, které výměnou získal. O jaké že jde výhody? Čím může bílý jisté slabosti v kontrole pěšcového masívu po bílých polích kompenzovat? Již jsem se o tom zmiňoval, ovšem, zcela záměrně jsem se problému jen dotkl, nezdůrazňoval jej! Nyní tedy nastává čas podívat se i na stinné stránky výměny královského střelce za jezdce. V partii jsem označil dvanáctý tah bílého (12.Je1) jako nepřiliš povedený; namísto toho teorie doporučuje hrát „po centru“ či – chcete-li – do centra! Jak se potom hra vyvíjí a čím tedy může bílý oponovat? Na závěr tohoto dílu sekce „Analyzujme“ se tedy můžeme přesvědčit, že v pozici primárně nerozhoduje jen jeden poziční faktor:

Analýza Petrosjanova systému

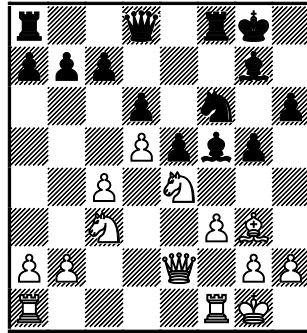
A nyní - na závěr - se vraťme k pozici, ve které se bílý v příštím tahu dopustil první nepřesnosti. Ta jej posléze stála čas a černý tak mohl celkem nerušeně zesilovat pozici až do vlastního počátku útoku po bílých polích. Jak by se ale vyvíjela situace pokud by bílý hrál lépe? Praxe ukazuje, že v některých variantách dochází mezi *vyměněným střelcem* bílého a jistou

ztrátou času na jeho výměnu za jezdce, zde - konkrétně v této variantě - pravděpodobně k jakémusi vyrovnání sil.

Po **11...Jf4 12.Jd2** (xe4!) má černý dvě alternativy, z nichž obě jsou vzhledem k činnosti nepřátelského bělopolného střelce velmi zajímavé:

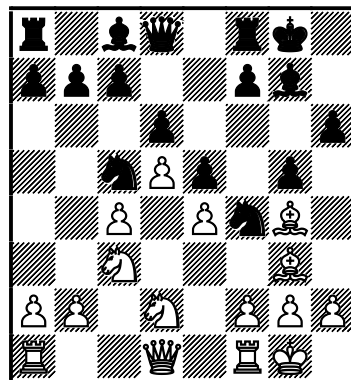
12...Jc5

[Nebo 12...f5 13.exf5 Jxe2+! 14.Dxe2 Jf6 15.Jde4 (15.c5!?) 15...Sxf5 16.f3

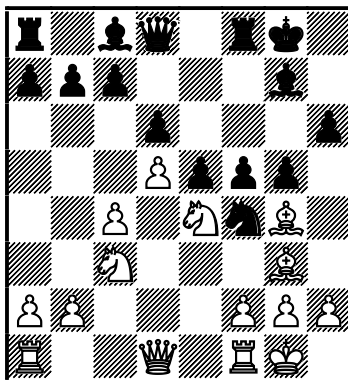

Rozhodně oboustranně smysluplné rozestavění. Mohli bychom se pustit do srovnávání těchto pozic s těmi, které vznikají po méně přesném 12.Je1 v naší partii. Bílý zde má o nějaké to tempo více (zde konkrétně celá dvě!) a je připraven k akci na DK c4-c5xd6, atd. Přesto se zdá, že možnosti protihry černého jsou i zde stále dostatečné. Speelman,J-Topalov,V, rapid, 1995 (1–0, 37).]

13.Sg4

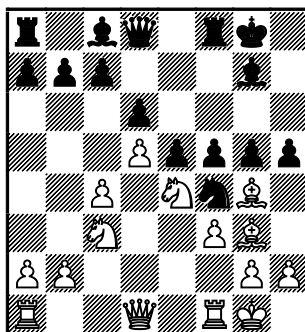

Pochopitelně, že bílý touží po výměně bělopolného střelce za...důstojného oponenta, ale jak se ukáže, po **13...Jxe4! 14.Jdxe4 f5** není toto možné.

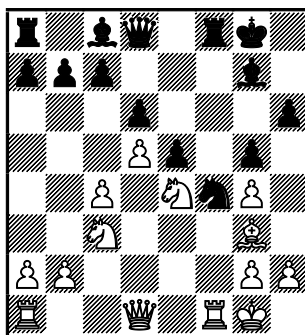

15.Sxf5

[Pokud se bílý pokusí tvrdohlavě okupovat bílá pole po $\square_{15.f3}$, potom se nabízí famózní poziční oběť pěšce: 15...h5!

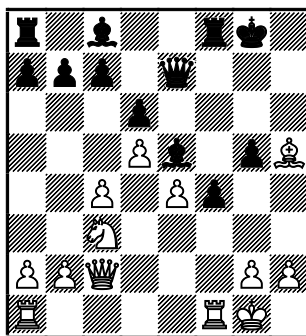

(Jiný problém představuje $\leq 15...fxg4$ $16.fxg4\pm$)

s upevněním bodů e4 a g4; podle mého zde bílému již střelec nechybí!)

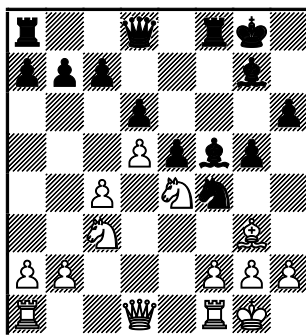
Po 16.Sxf4 exf4 17.Sxh5 fxe4 18.fxe4 (18.Jxe4 ∞) 18...De7 19.Dc2 Se5

získá černý v transformované pozici za pěšce excelentní kompenzaci! Našla by se zde skupina šachistů ochotných bojovat bílými kameny?

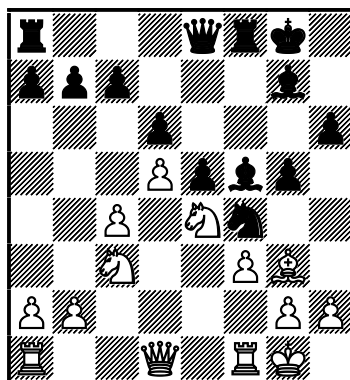
Zajímavost s malou praxí představuje i pokračování \triangleleft 15.Sf3!? s myšlenkou využívat strategické základny e4 nikoli pro jezdce, nýbrž po 15...fxe4 (15...g4!?) 16.Sxe4 střelcem! Nutno dodat, že takto vypadá pozice bílého poměrně sympaticky.]

15...Sxf5

Zde došlo k výměně bělopolného střelce neotřelou cestou, ale na situaci se ve výsledku pranic nemění! Přečtěme si, co o pozici mnil sám Tigran Vartanovič: „...Nyní černý převede dámu na g6 s dobrou hrou.“

16.f3 De8!

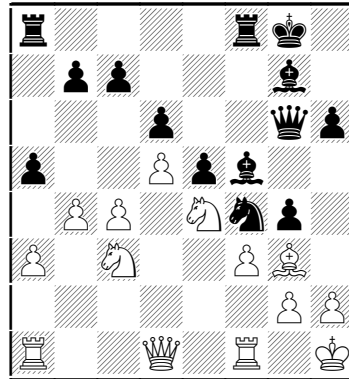

Vzniká analogická pozice jako v naší partii. Bílý zde neztratil čas manévrem královského jezdce přes e1 na e4, ale...jiným způsobem: Se2-g4xf5, takže výsledek je vlastně podobný a pozice bílého není dle mého soudu plně uspokojivá! A všimli jste si? Máme zde ještě i jiný rozdíl. Černý se již v tento moment dopravoval k forpostu Jf4. Na poli f4 totiž nedošlo ke střídání stráží!

17.b4 Dg6 18.Kh1 a5 19.a3

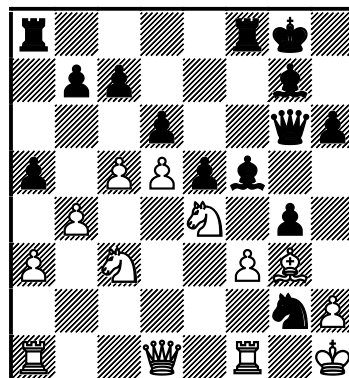
A nyní dojde k „našemu slavnému“ trhání struktury!

19...g4!→

Černý získal velmi sympatické útočné postavení. Partie Vukovič,M vers. Janosevič,D, 1960, skončila až nečekaně rychle po hrubé chybě bílého. (Zanedbání profylaxe: „Co chce soupeř?“). Přijde vám na mysl jaký strašný úder bílému teď hrozí? Samozřejmě, že všechno je opět ve shodě s problémovou triádou bílých pěšců e4+f3+g2!

20.c5?? Jxg2!! -+

Vše se opírá o variantu: **21.Kxg2 gxf3+ 22.Dxf3 Sh3+! 23.Kxh3 Vxf3 24.Vxf3 axb4!** (dopočítávání!) s rozhodujícím materiálním ziskem díky vazbě po OL „a“. V jiných případech by měl bílý za dámu dostatečný materiální ekvivalent.

Jak jsme tedy měli možnost vidět, i při sofistikovanějších a promyšlenějších způsobech obrany získává černý vždy po „zisku“ bělopolného střelce pěkné dynamické šance právě díky možnostem trhání pěšcové kostry tvořené triádou bílých pěšců. Připomínám jen, že ač jsem v této lekci ilustroval důležitost strukturálně špatného královského střelce v uzavřených pozicích prakticky na jediné variantě, podobný jev se vyskytuje v mnoha jiných pozicích. Podle mého tedy můžeme směle zobecnit celý problém důležitosti střelce – obránce.

Strukturálně špatný střelec v centru uzavřených pozicích se však nemusí vždy řadit jen mezi obranné síly! V příští lekci si ukážeme, resp. více rozvedeme, možnosti takového střelce i při útočných operacích. V podstatě jde „jen“ o to, „najít“ pro takovou figuru vhodnou úhlopříčku, která by buď již byla otevřená nebo by alespoň měla díky strategickým plánům obou stran „šanci“ na otevření či nastevření.

Napříště se tedy můžeme těšit na ukázky boje strukturálně špatného střelce proti jezdcí při provádění útočných operací!

Možná, že však některé z vás zaujme i varianta, kterou jsem si k demonstraci útočných možností střelce vybral! Hrajete 1.d4 nebo, vzhledem k nutnému rozšiřování repertoáru (ach, ty počítače :-) toto zvažujete? Nelíbí se vám ale zároveň pozice vznikající právě z královské indické obrany? V naší další lekci se setkáme s málo známým, ale o to jedovatějším způsobem jak se „světoznámým agresivním káíčkem“ bojovat, aniž byste přitom museli studovat stohy variant! Ale o tom tedy zase až někdy jindy.